ania). 28 various-sized test pits and two trenches (a total of 84 m^2) were excavated (Fig. 1). The earliest finds discovered during the investigation date to the early – first half of the 16th century. A fairly abundant collection of 16th–18th-century finds: stove tiles, sherds of household pottery, etc. (Figs. 2–3) were discovered. 19th–20th-century finds illustrating the activities that occurred at the manor at that time were also found. Sections were made of the ditch and bank encircling the grounds of the old park near the oldest part of the manor site (Fig. 4.). Late 16th–17th-century finds were also discovered near the new manor site. The remains of the manor palace, which had been excavated previously and are on display, stand there beside a monument to the 1830–1831 Uprising participant, Emilija Pliaterytė (Emilia Plater), who died there at the former Justinavas Manor.

Linas Girlevičius

Tyrimai Sapiegų rūmuose Vilniuje

2012 m. balandžio–lapkričio mėnesiais APC atliko archeologinius tyrimus Sapiegų rezidencijos, trinitorių vienuolyno ir ligoninės statinių komplekso (UK 762) teritorijoje Sapiegų rūmuose (UK 25771) ir artimiausioje jų aplinkoje, L. Sapiegos g. 13, Vilniaus mieste. Detalieji archeologiniai tyrimai atlikti apie 280 m^2 plote, archeologiniai žvalgymai – apie 670 m^2 (iš jų rūsio patalpose – 205 m^2) plote (1 pav.). Tyrimai vyko rekonstruojant rūmus. Iki tol su rūmų rekonstrukcija susiję žvalgomieji archeologiniai

1 pav. Sapiegų rūmų archeologinių tyrimų planas. L. Girlevičiaus brėž.

Fig. 1. Plan of the investigation at the Sapiega Palace

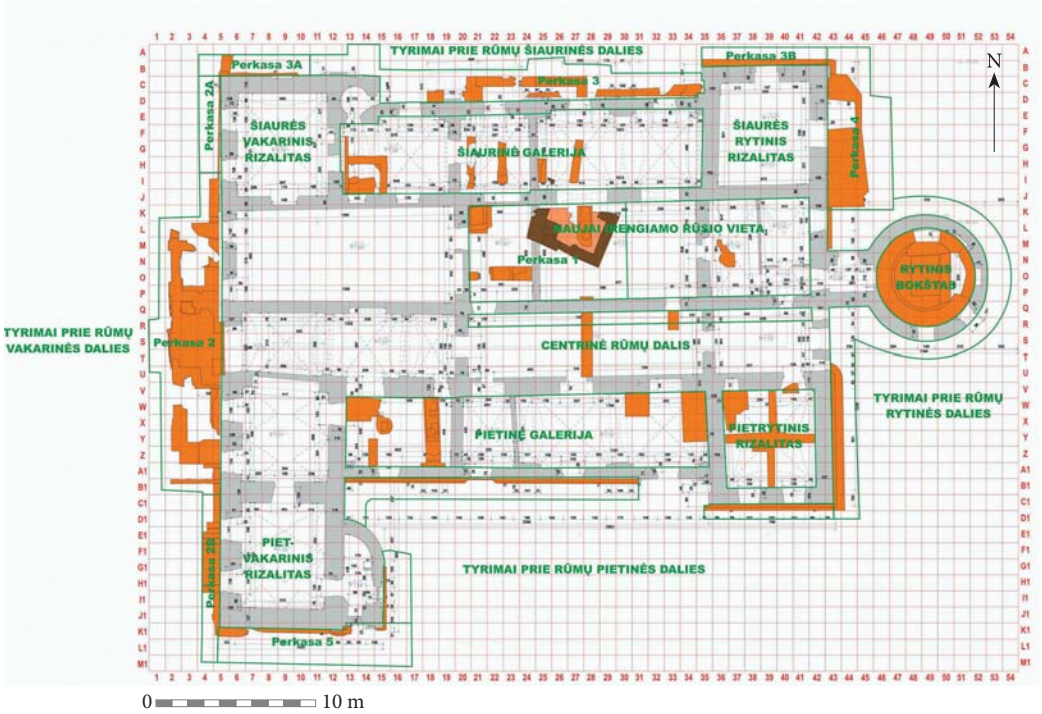

tyrimai vyko 2007 (*ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 244–248) ir 2009 m. (*ATL 2009 metais*, V., 2010, p. 222–225).

2012 m. vykusių tyrimų metu nustatyta, kad kultūrinio sluoksnio storis rūmų viduje ir aplinkoje įvairus, kai kur siekia daugiau nei 3 m – rūmai statyti sudėtingo reljefo sklype. Rūmų vidurinėje dalyje, suprojektuotų naujai įrengti rūsio patalpų V dalyje tirtoje perkasoje 1 aptiktos XVI a. datuojamos keramikos degimo krosnies liekanos (2 pav.). Krosnis pastatyta perkasant tiksliai nenustatyto laikotarpio ankstyviausią kultūrinio sluoksnio (dirvožemio ar miškožemio sluoksnį be archeologinių radinių) horizontą. Nustatyta, kad nuardžius krosnį (kelias dabartinių rūmų vietoje ir artimiausioje aplinkoje buvusias krosnis?), XVI a. pabaigoje ar XVII a. pradžioje virš jos pastatyti ankstyvieji (Nonharto) rūmai. Atkuriamoje rūmų Š galerijoje ir prie rūmų Š fasado tirtoje perkasoje 3 aptiktos (ŠR dalis atkasta vadovaujant archeologei I. Vosyliūtei 2007 m.) ir dalinai ištirtos ankstyvųjų rūmų priestato liekanos. Priestatas buvo artimo kvadratui, apie 7×7 m dydžio plano, pastatytas prie vidurinės tuometinių rūmų Š fasado dalies. Priestatas turbūt buvo vienaukštis, nes jo antžeminės dalies sienos buvo tik 50 cm pločio, tačiau juostiniai pamatai gana platūs ir giliai įgilinti. Priestato viduje veikiausiai būta krosnies, kurios plotis – 3 m. Nors šis priestatas buvo nugriautas, daugelis ankstyvųjų rūmų mūrų panaudota XVII a. pabaigoje Kazimierui Jonui Sapiegai statant rūmus – matyt, būtų galima sakyti, kad šis didikas atliko Nonharto rūmų rekonstrukciją. Archeologiniai tyrimai padėjo nustatyti, kad rūmų V dalyje XVII a. pabaigoje, K. J. Sapiegai atliekant rekonstrukciją, po kurių ankstyvieji rūmai tapo Sapiegų rūmais, prie esamų rūsių pristatyta dar viena (ŠV) rūsio patalpa. Rūsio patalpose aptikti autentiški, vie-

2 pav. Krosnies liekanos rūmų centrinėje dalyje iš P. Virš krosnies liekanų – XVI a. pabaigos ar XVII a. pradžios arkinio pamato fragmentas. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 2. The remains of the kiln in the central part of the palace, as seen from the S. A fragment of a late 16th or early 17th-century arched foundation is above the remains of the kiln

3 pav. Atkastosios Sapiegų rūmų laiptų liekanos. Vaizdas iš rūmų trečiojo aukšto. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 3. The remains of the unearthed Sapiega Palace stairs. View from the palace's second floor

tomis remontuoti akmenų grindiniai. Rūmų viduje, prie rūsio R dalies aptikta mūrinė laiptinė į rūsį. Ji veikiausiai yra iš pirmojo rūmų statybos etapo. Prie rūmų V fasado tirtoje perkasoje 2 visiškai atkastos apardytos paradinių laiptų liekanos (3 pav.).

Atkasant šiuos vėliau restauruotus mūrus, surasta ir ankstesnio įėjimo į ankstyvuosius rūmus vieta, rūmų ŠV kampe buvusio bokštelio, kontraforso ar tiesiog piliastro pagrindo fragmentas. Atliekant tyrimus prie rūmų Š dalies nustatyta, kad į Š nuo jų buvo natūralios ar dirbtinės kilmės griovys, kuris veikiausiai buvo užpiltas K. J. Sapiegai statant (rekonstruojant) rūmus. Tyrimais K. J. Sapiegos laikais įrengtose Š ir P arkinėse galerijose, pirmuose jų aukštuose, nustatyta, kad kokių nors patvarių dangų jos neturėjo – nelygius galerijų grindų paviršius dengė kalkių skiedinio sluoksneliai, kurie tikriausiai susidarė galerijų statybos, skliautų mūrijimo metu. Galerijų grindų paviršius buvo žemesnis nei grindų paviršius rūmų pirmajame aukšte. Abiejų galerijų V dalyse būta krosnių, galima manyti, kad P galerijoje – virtuvės su virene. Jei Š galerijoje krosnis pastatyta jau užmūrijus arkados išorines angas (?), tai P galerijoje virtuvė tikriausiai įrengta K. J. Sapiegos rekonstrukcijos laikais. Architektūrinių tyrimų metu nustatyta, kad Sapiegų rūmuose prie dviejų sraigtinių laiptinių būta latrinų (tualetų). Archeologinių tyrimų metu išsiaiškinta, kad prie rūmų PV rizalito PR dalyje esančios laiptinės (perkasa 5) latrinų nuotekų rezervuaras buvo medinis. Nuotekos į jį tekėjo iš keraminių vamzdžių glazūruota vidine dalimi formuota šachta. Ties atstatoma rūmų ŠR laiptine (perkasa 4) nuotekų rezervuaras mūrinis. Nuotekos į mūrinį rezervuarą taip pat tekėjo keraminiais vamzdžiais. Mūrinis rezervuaras restauruotas. Ties Sapiegų rūmų PR rizalito R fasadu aptikta medinio vandentiekio mova, ties PV fasadu – išorinė medinio vandentiekio vamzdžio mova. Aptikta nemaža kolekcija XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia datuojamų plokštinių koklių, leisianti bent dalinai rekonstruoti šioje vietoje pastatytų pirmųjų rūmų interjerus. Taip pat 2012 m. vykusių tyrimų metu aptikta ir XVII a. pabaiga datuojamų, dažniausiai balta glazūra dengtų, puoštų reljefiniais arba pieštais mėlynos glazūros ornamentais plokštinių koklių fragmentų. Tai Sapiegų rūmuose stovėjusių rūmų inventoriuose minimų krosnių liekanos. Vertinga ir to paties laikotarpio balta glazūra dengtų ir mėlynos

glazūros ornamentu puoštų keraminių plytelių kolekcija. Tyrimų metu aptikti archeologiniai radiniai perduoti LNM.

The excavation at the Sapiega Palace, Vilnius

In 2012, a large-scale investigation was conducted at the Sapiega Palace in historic suburb of Antakalnis in conjunction with its reconstruction and restoration. Roughly 280 m^2 were excavated and roughly 670 m^2 surveyed (Fig. 1). It was determined that a 16th-century pottery kiln had existed in the central part of the palace (Fig. 2). There were probably more of these kilns. The palace built in the late 16th century after the kiln was demolished is connected with Peter Nonhart, an architect, a fortification engineer, and a military engineer from the Netherlands. The actual entrance to the original palace, the stairwell to the basement, the foundation of an addition that stood in the N part of the palace, other palace architectural elements (Fig. 3), and a fairly large quantity of coeval stove tiles were discovered. After the so-called Nonhart Palace, which was probably damaged during the Russo-Polish War in the mid-17th century, was reconstructed in the late 17th century, Kazimieras Jonas Sapiega erected the ornate residential palace, which is now being restored. During that reconstruction one additional basement room was built and lavatories with cesspits were built in the stairwells on the sides of the palace. The cesspools' contents were studied. During the investigation, interior elements of the Sapiega Palace (stove tiles, ceramic tiles) were discovered along with finds connected with everyday life. The investigation's continuation is planned.

Tomas Ivanauskas

Plungės dvaro rūmai

Plungės mieste esančiuose Plungės dvaro sodybos rūmuose buvo numatyta rūmų dalyje, pirmo aukšto patalpose, kuriose nėra rūsių, pažeminti grindų lygį 3 m ir įrengti rūsius. 2012 m. buvo atlikti detalieji archeologiniai tyrimai 6 rūmų patalpose. Pirmos patalpos dydis 6x6 m, iš viso – 36 m^2, antros – 9x6,77 m, iš viso – 60,9 m^2, trečios – 6,77x5,86 m, iš viso – 39,6 m^2, ketvirtos – 6,77x5,85 m, iš viso – 39,6 m^2, penktos – 8,75x6,79 m, iš viso – 59,4 m^2, šeštos – 6x6 m, iš viso – 36 m^2. Bendras tyrimų plotas siekia 271,5 m^2 (1 pav.).

Plungės vardas istoriniuose šaltiniuose minimas nuo XVI a. II pusės. Nuo 1570 m., kai Žygimantas Augustas Plungės seniūniją užrašė LDK stalininkui Mikalojui Aleknavičiui, Plungės dvarą valdė Valavičiai, Karpiai, Krišpinai-Kiršenšteinai, o XVIII a. pabaigoje jis mainais atiteko Vilniaus vyskupui Ignotui Jokūbui Masalskiui. 1806 m. kovo mėnesį Plungės dvarą nusipirko Platonas Zubovas (1767–1822 m.). 1873 m. dvarą nupirko Mykolas Mikalojus Severinas Markas Oginskis (1849–1902).

Apie Zubovų laikų Plungės dvarą žinoma nedaug. Manytina, kad valdydami daugybę dvarų, Zubovai daugiau dėmesio skyrė ūkio, mokslo pažangai, rūmus Plungėje laikė antraeiliais. Po 1770 m. gaisro rūmai galimai buvo likę neužbaigti: ant mūrinio pirmo aukšto užstatytas medinis. Tokius apleistus rūmus nusipirko Mykolas Oginskis. Kadangi M. Oginskis ketino Plungėje gyventi, ėmėsi naujų rūmų statybų. Rūmams suprojektuoti jis pasikvietė vokiečių architektą Karlą Lorentzą.

Naujoji rezidencija pastatyta per neįtikėtinai trumpą laiką. Didžiuliai rūmai buvo baigti